

Droger och kriminalitet

Eckart Kühlhorn

I artikeln redovisas våra grundläggande kunskaper om sambandet mellan droger och brottslighet. På narkotikasidan hänvisas till bla problemet narkotika – egendomsbrott. På alkoholområdet tas upp såväl den kriminalitet som betingas av alkoholpåverkan, framför allt vålds- och trafikbrottsligheten, som alkoholisternas brottslighet och lagbrytarnas alkoholism.

Författaren menar, slutligen, att rättsväsendets potential till brottsminskande insatser är begränsad och att drogpolitiken bör ställas i blickpunkten. På narkotikasidan vill vi minska tillgängligheten, men vi kan det inte, medan det är tvärtom på alkoholsidan, vi kan men vi vill inte.

Eckart Kühlhorn är tf professor i sociologisk alkoholforskning vid Stockholms universitet.

Problemet i blyxtbelysning

Att det finns ett starkt samband mellan droger och kriminalitet är ett faktum, känt sedan länge tillbaka. Trots detta har under senare år två undersökningar kommit som skakat den svenska opinionen och tvingat oss till eftertanke.

Den första var Leif Lenkes (1975) undersökning om samspelet mellan alkoholkonsumtion och våldsbrott och den andra Leif Perssons studie om drogmissbrukets betydelse för bostadsinbrotten i Stockholm (1976).

Lenke analyserade den registrerade våldsbrottsligheten sedan 1950-talet. I stället för att på det sedvanliga sättet jämföra den med fyllerifrekvensen valde han som utgångspunkt utvecklingen av den totala alkoholkonsumtionen. Det kom fram, att inte endast misshandelsbrottsligheten ökade i samma takt som alkoholkonsumtionen, utan att den berg- och dalbana, som alkoholkonsumtionen genomgick sedan slutet av 1960-talet följdes av en motsvarande

berg- och dalbana på misshandelssidan. Att han fick sådant kraftigt samband sammanhänger med sk lognormala fördelningen av totalkonsumtionen – en liten svans av missbrukare dricker en oproportionellt stor del av systembolagets sortiment, och förändringar i totalkonsumtionen återspeglar först och främst ändrade förhållanden i denna svans av storkonsumenter. Lenke demonstrerade också, att efterkrigstidens nya missbruksgrupp – ungdomarna – kännetecknades av en kraftig misshandelsökning och att de övriga nordiska länderna visade samma bild som Sverige. Lenke menar att den ogynnsamma utvecklingen kan föras tillbaka till mellanölsreformen. Detta är givetvis svårt att belägga, för om totalkonsumtionens ökning i början av 1960-talet (före reformen) hade fortsatt i oförändrad takt hade vi inte behövt något mellanöl för att åstadkomma den konsumtionsökning som vi faktiskt har fått.

Ett år efter Lenke publicerade Leif Persson sin undersökning om inbrottsstjuvar i Stockholm. Han tittade på de 1600 personer, som under 1.1.1974–1.11.1975 gripits för inbrott i Stockholms polisdistrikt. Härvid kunde han identifiera 1467, av vilka 1340 var män.

Dessa 2 promille av männen i Stockholms län beräknades svara för 40% av alla uppklarade inbrott under 1975 inom Stockholms län och för 70% av dessa inbrott i Stockholms stad. Av nämnda 1467 män var

- 20% alkoholmissbrukare
- 33% aktuella narkotikamissbrukare

En liten svans av missbrukare dricker en oproportionellt stor del av systembolagets sortiment och förändringar i totalkonsumtionen återspeglar först och främst ändrade förhållanden i denna svans av storkonsumenter.

.....
I detta "högmateriel" finns 75 % aktuella narkotikamissbrukare och 20 % alkoholmissbrukare.
.....

Missbrukare av såväl alkohol och narkotika var 10%.

Ungefär 10% av Perssons inbrottstjuvar, 144 individer, svarade för inte mindre än 50% av de undersökta inbrotten. Dessa 144 personer, Perssons "högmateriel", beräknades ha begått så mycket som 30% av alla uppklarade inbrott i Stockholm och 22% i länet under 1975.

I detta högmateriel finns det

- 75 % aktuella narkotikamissbrukare
- 20 % alkoholmissbrukare

Även här fanns det 10% som missbrukade såväl alkohol som narkotika. Av Perssons materiel att döma ökade andelen narkomaner ju mer inbrottsaktiv gruppen var – bland de knappt 1 500 personer som svarade för 70% av huvudstadens inbrott återfanns det ungefär 500 och bland de 150 som begick 30% återfanns det drygt 100 stockholmsnarkomaner. Tyvärr ger Persson ingen närmare information om typ av narkotikamissbruk m.m.

Dessa två studier, Lenkes och Perssons, visar det starka sambandet mellan droger och kriminalitet i blyxtbelysning. De visar också vissa kriminalitets-tyngdpunkter för olika droger, nämligen alkohol – våld och narkotika – egendomsbrott.

Narkotika och brott

Tyvärr är våra kunskaper om narkotikamissbrukarnas brottslighet fortfarande alltför begränsade för att kunna återges i systematisk form. Dels är ju narkotikafrågan tämligen infekterad och endast få vill ge sig i kast med att utreda narkotikamissbrukarnas brottslighet dels är det närmast omöjligt att få trovärdiga intervjuuppgifter på det här området eller att få tillgång till registeruppgifter om narkotikamissbruk för det här ändamålet. Det är dock tre huvudresultat som kommit fram såväl i svensk som internationell forskning, nämligen

- brott mot narkotikalagstiftning är ett dåligt kriterium när man vill avgöra om någon är narkotikamissbrukare eller inte
- narkomanernas kriminalitet är koncentrerad till egendomsbrottslighet och i viss mån ordningsbrottslighet
- sambandet mellan våldsbrottslighet och narkotikamissbruk är mycket omtvistat och med säkerhet komplext
- i släptåget av narkotikamissbruket finns det en organiserad brottslighet, som endast i begränsad utsträckning är kombinerad med missbruk. Hörnpelare i denna släptågsbrottslighet är förutom illegal narkotikahantering häleri, illegal klubb- och spelverksamhet, koppleri m.m.
Jag vill belysa några av dessa punkter.

En av de mest omfattande undersökningarna om sambandet mellan narkotikabruk och brottslighet har genomförts av Bejerot (1975). Av alla de 54 506 arrestfall, som från april 1965 till och med juni 1970 infördes i Stockholms häkte undersökte han alla som kom in mellan kl 8.00 och 22.00, totalt 45 614. Anledningen till det polisiära omhändertagandet var för ca 90% av alla fall misstankar om brott.

I 12 382 av de undersökta arresttillfällena (ca 27%) klassificerades arrestanten som missbrukare. För gruppen missbrukare var antalet arresteringar under den 2 1/2 år långa observationstiden ungefär dubbelt så stort som för icke-missbrukare (4.54 för svenska manliga missbrukare mot 2.13 för svenska manliga icke-missbrukare).

Följande brottspanorama kom fram, när Bejerot jämförde missbrukarna med icke-missbrukarna (exkl narkotikabrott och arresteringar p.g.a efterlysning m.m.). (Tabell 1)

Beträffande illegal narkotikahantering fann Bejerot, att narkotikabrottslighet svarade för en tämligen hög andel omhändertagande av missbrukare – ca 15% – men bland de grova narkotikabrottslingarna finns det relativt få missbrukare.

Jag följde upp den polisregistrerade brottsligheten i Stockholms city under 1970–75 i områden med frekvent narkotikahantering (Kühlhorn, 1976).

I dessa områden

- mångdubblades narkotikabrott, ordningsbrott och våldsbrott

Tabell 1 Brottstyp och narkotikamissbruk

Brottstyp (misstanke vid omhändertagandet)	Antal arresteringar per brottstyp %	
	Narkotikamiss- brukare	Icke-narkotika- missbrukare
Våldsbrott	1,2	3,1
Brott mot frihet och fred	8,5	1,0
Fordonsstöld	33,3	25,0
Stöld ur fordon	4,9	4,5
Inbrott	7,8	12,4
Övrig stöld	24,0	31,2
Rån	1,7	3,2
Bedrägeri	15,0	11,8
Övriga brott	3,6	7,8
Totalt	100 (6 189)	100 (12 985)

- blev egendomsbrottsligheten oförändrad
- minskade brottsligheten till det normala efter massiva polisinsatser utan att öka i motsvarande mån i andra stadsdelar av Stockholm.

Vad gäller frågan om droger – våld är man överens om, att inga droger, inklusive alkohol, i sig leder till aggressioner utan kräver en specifik situation, offer-gärningsmanskonstellation och subkulturell bakgrund, men i övrigt går uppfattningarna isär. En grupp försvarar en "aggression-reduction thesis" och hänvisar framför allt till empiriska studier, en annan grupp åberopar observationer om verbala aggressioner bland narkotikamissbrukare, sannolikheten för blandmissbruk och för alkoholinitierat våld och framför allt det faktum att såväl gärningsmannen som offret brukar vara missbrukare och därför frenetiskt undviker polisanmälan av inomgruppsvåldet (Kreutzer, 1975). Det betonas också, att olika preparat spelar olika roller vid våldshandlingar – marihuana räknas till de aggressionshämmande och centralstimulantia till de aggressionsfrämjande.

Sammanfattningsvis kan sägas, att vi i dag inte vet, hur mycket narkotikamissbrukets genomsnitt i Sverige direkt eller indirekt hjälper till att öka den polisanmälda brottsligheten i allmänhet och att fördubbla egendomsbrottsligheten i synnerhet. Det faktum, att återfallsbenägenheten i grövre brott är i stort sett likartad vare sig man befinner sig i storstäderna med en tämligen hög narkomanfrekvens eller på landsbygden med en låg narkomanfrekvens var-

nar för överdrifter, medan studier som Perssons, Bejerots och min egen demonstrerar, att narkotikan lär vara en betydelsefull brottsalstrande faktor för vissa typer av brott under vissa perioder i vissa områden.

Alkohol och brott

Mera känner vi till om samspelet mellan alkohol och brottslighet. Härvid skiljer man mellan å ena sidan brottslighet som sker under alkoholpåverkan och å andra sidan alkoholisternas brottslighet resp brottslighet bland alkoholisterna. Till den förstnämnda typen hör framför allt *konflikterna med våldsinslag och trafikbrottsligheten*, medan den sistnämnda knappast är bunden till speciella brottstyper – ett alkoholberoende ökar riskerna till ett liv utanför det normala samhället. Givetvis är dessa två typer – brott under berusning och alkoholisternas brottslighet – inte oberoende av varandra.

Iögonfallande för brottsligheten i samband med alkohol är det faktum, att alkoholen ökar riskerna att bli såväl offer för brottslighet som brottsling. Klassiskt på området är Marvin Wolfgangs Philadelphia-studie om 588 dråp. I inte mindre än 53,6 % av fallen fanns alkoholen med i bilden – i 43 % var både offret och gärningsmannen påverkade, i 9,2 % endast offret och i 10,9 % endast gärningsmannen. Givetvis är alkoholens betydelse inte lika dominerande i våldssituationer som kräver mer kvalificerade prestationer av gärningsmannen, tex rån och våldtäkt. Nämnas bör att ett större svenskt projekt om våldsbrottsalstrande situationer pågår för närvarande. Enligt Kindbergs undersökning från 1950-talet (1957) var inte mindre än mellan 65 % och 85 % av svenska män påverkade vid olika typer av våldsbrott.

Att rattfylleri och rattonykterhet hör till de mest ödesdigra brotten i vårt land är ett faktum som inte får glömmas bort: mellan 100 och 300 personer omkommer årligen i sådana trafikolyckor där en eller flera av motorfordonsförarna är alkoholpåverkade. Onyktra förare är årligen inblandade i 1 500 trafikolyckor med personskada och 5 000 med sakskada (Andreasson, R, 1978).

När det andra sambandskomplexet alkoholbrottslighet ställs i blickpunkten, dvs alkoholister-

nas brottslighet och brottslingarnas alkoholism, kan först och främst konstateras, att 45–50 % av registrerade alkoholmissbrukare är dömda för grövre brott (SOU 1971: 77). I tvärsnittundersökningar om fängelseklientelet är andelen alkoholmissbrukare ca 40 % (SOU 1977: 74) och inom frivården 50 % (SOU 1972: 64). Intervjuer om självrapporterat missbruk av alkohol och brott bland ungdomar visar liknande överlappningar.

Härvid bör dock följande två förhållanden inte tappas ur sikte:

- Inte alla alkoholistkategorier har ökade brottsrisker.
- Äldre alkoholister begår få brott, även om de som yngre varit engagerade i brottsliga aktiviteter.

Rolf Lindelius m fl (1975) jämförde tre grupper alkoholister med avseende på grövre brott i kriminalregistret. Den första gruppen, 139 män som sökte vård vid St. Görans sjukhus, hade 12 % "registrerade", färre än man kan vänta sig av män i normalbefolkningen i liknande åldrar. Den andra, 1021 män som tagits in på Beckomberga sjukhus pga akuta psykiska problem i samband med alkohol hade 42 % registrerade och från den tredje gruppen, 155 bostadslösa män, återfanns 77 % i kriminalregistret.

I en undersökning om 545 alkoholpatienter i Stockholms enskilda vårdanstalter fann jag att endast 9 % gjort sig skyldiga till grövre brott under en tvåårig observationstid, trots att inte mindre än 45 % tidigare varit registrerade för sådana brott (Kühlhorn, 1974). Håller man härvid i minnet, att de flesta lagöverträdare med återfall i brott slutar sin kriminella karriär i trettioårsåldern och att incidenten av registrerad alkoholism har sin tyngdpunkt efter trettioårsåldern, är det uppenbart att det finns en tidsrytm mellan olika sociala problem – i början kriminalitet och enstaka missbrukstecken, sedan alkoholism och sinande kriminalitet och efter detta de fysiska och psykiska konsekvenserna av alkoholism.

Att alkoholmissbruk ökar risken för återfall i kriminalitet och att kriminell belastning försvårar alkoholisternas rehabilitering är ett faktum, som kommit fram i såväl inhemska som utländska undersökning-

.....
Det är uppenbart att det finns en tidsrytm mellan olika sociala problem – i början kriminalitet och enstaka missbrukstecken, sedan alkoholism och sinande kriminalitet och efter detta de fysiska och psykiska konsekvenserna av alkoholism.
.....

ar. Till detta spørsmål vill jag bidra med ett undersökningsresultat om ett frivårdsexperiment i Sundsvall, vars resultat kommer att publiceras under hösten. För en population av 1 785 frivårdsklienter förväntades alkoholmissbruk i samma utsträckning kriminalitetsprognosen som narkotikamissbruk. Alkoholmissbruk förelåg dock för 50 % av alla klienter och narkotikamissbruk för 8 %. Det är den stora utbredningen av alkoholmissbruk som gör alkoholfaktorn mångdubbelt viktigare som riskfaktor för återfallskriminalitet. Detta utesluter emellertid inte, att spridningen av narkotika kan få kraftigt kriminalitetsaccelererande följder i de redan etablerade subkulturerna av utslagna.

Avslutande kommentar

Det torde inte råda någon tvekan om, att droger är betydelsefulla brottsalstrande faktorer. Av olika skäl har vi hittills inte kunnat precisera betydelsen av narkotika. När det gäller att förebygga brott eller att reducera återfallsbrottslighet inom ramen för rättsväsendets potential – exempelvis genom ökade polisiära resurser eller kriminalvårdsresurser – ger moderna utvärderingar desillusionerande resultat. Mer löftesrikt tycks det vara att genom icke-individbundna åtgärder angripa problemet. Tillgängligheten av droger får härvidlag en central betydelse. På narkotiksidan har man intrycket att man vill minska tillgängligheten, men man kan det inte. När det gäller det största problemet på området, alkoholkonsumtionen, får man ett annat intryck. Sedan slutet av 1950-talet har alkoholproblemet mer än fördubblats, vare sig man väljer den kvadrerade ökningen av totalkonsumtionen eller den absoluta ökningen av den manliga levercirrosdödligheten som kriterium. Här är det i motsats till narkotikafrå-

gan snarare så, att vi kan minska alkoholbetingad brottslighet men vi vill det inte, för att priset – en minskad medelkonsumtion – anses vara för högt.

LITTERATUR

- Andreasson, R* (1978): Traffic Accidents, i Health and Society 1; Accidents and Violent Death, Committee for Future Oriented Research, Stockholm.
- Blum, R* (1969): Drugs and violence, Stanford/Calif.
- Kindberg m fl* (1957): Kriminalitet och alkoholmissbruk, Stockholm.
- Kreutzer, A* (1975): Drogen und Delinquenz, Wiesbaden, 1975.

- Kühlhorn, E* (1974): Effekter av behandling, Sober, Mölnlycke, 1974.
- Kühlhorn, E* (1976): Frihetsberövanden och polisen, BRÅ-rapport 1976: 1, Liber, Stockholm.
- Lenke, Leif* (1975): Våldsbrott och alkohol – en studie i misshandelsbrottslighetens utveckling, Stockholms universitet, 1975.
- Lindelius, R m fl* (1975): Alcoholism and Crime, A Comparative Study of Three Groups of Alcoholics, Journal of Studies on Alcohol, Vol 36, No 11.
- Persson, Leif W G* (1976): Inbrottstjuvar i Stockholm – en studie av individuell brottsbelastning, samhällelig brottsnivå och brottsutveckling, Svensk Juristtidning 34/1976.
- Wolfgang, Marvin E* (1966): Patterns in Criminal Homicide, Wiley, New York.

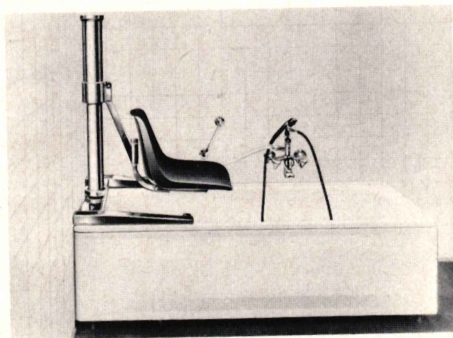
clos o mat WC-STOL FÖR HANDIKAPPADE

clos o mat är WC och bidé i ett och ersätter den manuella papperstorkningen med helautomatisk renduschning med varmvatten och torkning med varmluft.

Rörelsehindrade får med clos o mat möjlighet att sköta sin intima hygien utan hjälp.

- helt bidragsberättigad genom bostadsanpassningsbidrag
- lindrar och förhindrar analbesvär orsakade av otillräcklig hygien
- rekommenderas av läkare
- över 20.000 clos o mat redan i bruk

2 pålitliga hjälpredor

THUNE BADLYFT FÖR HEMMABRUK

- enkel att montera
- kräver minimal plats
- passar standardbadkar
- vattenhydraulisk
- helt bidragsberättigad

Vi hjälper Er med bidragsansökan

Sänd mig utförlig broschyr om clos o mat och badlyft för hemmabruk

Namn

Adress

Postadress tel.

BUSCK & Co. AB

Box 14011, 400 20 Göteborg, 031-87 09 00